

Хашев Вадим Георгійович

доцент кафедри
кримінального права та кримінології
кандидат юридичних наук, доцент

Крупко Анастасія Олегівна

курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ УМИСНОГО ВБИВСТВА МАТЕР'Ю СВОЄЇ НОВОНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ

Життя будь-якої людини перебуває під охороною кримінального законодавства. І особливо важливим у даному захисті є життя дитини, особливо новонародженої. Конвенція про права дитини визначає обов'язком держав-учасниць захищати дітей від будь-яких обмежень їх прав та свобод [1]. Так, ст. 117 Кримінального кодексу України визначає правовий аспект захисту новонародженої дитини. В усі часи умисні посягання на життя вважались одними із найтяжчих, а коли заходить про дітовбивство, суспільство з особливою увагою визначає суспільну небезпечність такого виду злочину.

Питання кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст. 117 КК України, досліджувались М.Й. Коржанським, О.Л. Карасовою, Л.А. Остапенко, О.Л. Старко, О.В. Шевченко та ін.

Згідно зі ст. 3 Конституції України «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» та, відповідно до ст. 27 Конституції, «кожен має невід'ємне право на життя, якого ніхто не може бути свавільно позбавлений». Навіть якщо людина щойно народилась, її право на життя та здоров'я вже охороняється законодавством України.

У чинному КК України вбивство новонародженої дитини її матір'ю виділено у самостійний склад злочину, передбачений ст. 117 КК України, і вважається менш небезпечним різновидом умисного вбивства, тобто привілейованим складом злочину. Це положення не є новим, оскільки ще до 1917 р. вбивство матір'ю новонародженої дитини (і навіть ширше – дітовбивство) розглядалось переважно як вбивство, вчинене за пом'якшуючих обставин [2, с. 239]. В наш час для рівня та динаміки цього виду злочинів характерною є відносна стабільність. Так, відповідно до статистичної інформації Генеральної прокуратури України, у 2013 р. в Україні було обліковано 12, у 2014 р. – 14, у 2016 р. – 11, у 2016 р. – 14 та у січні 2017 р. – 2 випадки таких вбивств.

Потерпілим від злочину, передбаченого ст. 117 КК України, є новонароджений. Для того, щоб правильно кваліфікувати даний злочин, потрібно визначити поняття новонародженого. Тлумачиться термін «новонароджений» залежно від сфери діяльності:

– у педіатрії – це період до 28 діб (пізній неонатальний період, що починається після 7-ми повних діб життя (зі 169-ї години) до закінчення 28 діб життя);

- в акушерстві – це період до 7-ми діб (так званий перинатальний період або ранній неонатальний період після народження, що триває 168 годин);
- у судовій медицині – це 24 години [3].

Склад злочину, що розглядається, може мати місце лише в разі вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини. Посягання на плід після початку пологового процесу є посяганням на життя новонародженої людини. Вказівкою на вчинення вбивства новонародженої дитини під час пологів або відразу після пологів законодавець обмежує вчинення даного злочину певним проміжком часу, який є нетривалим і визначається в кожному конкретному випадку [2, с. 242].

З урахуванням біологічних (медичних) факторів цей проміжок охоплює три періоди пологів: перший – період розкриття шийки матки, який може тривати до 18 годин, другий – період зганняння плода, тривалість якого – до 2 годин, третій – послідовий, що починається після народження плода і закінчується народженням посліду. Він є найкоротшим (5-30 хв.) [4, с. 178].

Відповідно до Інструкції з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості, новонародженою вважається живонароджена дитина, яка народилася або вилучена з організму матері після повного 22-го тижня вагітності (зі 154 доби від першого дня останнього нормального менструального циклу) [5]. Звичайно, визначення часу, за якого дитина вважається новонародженою, має особливу важливість для кваліфікації злочину за ст. 117 КК України та визначає потерпілого даного злочину, а отже його склад. Тому вважаємо за доцільне конкретизувати поняття «новонароджений» у диспозиції розглядуваної статті.

Також важливим при кваліфікації злочину за ст. 117 КК України є визначення емоційного стану матері, за якого вона вчиняє умисне вбивство своєї новонародженої дитини.

Підставою для виділення окремого привілейованого складу злочину слугував саме особливий психоемоційний стан матері, зумовлений пологами, хоча законодавець у диспозиції ст. 117 КК України таку ознаку суб'єктивної сторони складу злочину, як «особливий психоемоційний стан матері», не називає [2, с. 239].

Під час пологів жінка може усвідомлювати зовнішню сторону ситуації, але розгубленість, страх, больові відчуття, стан високої нервово-психічної напруженості, тимчасові розлади мислення та деякі особистісні риси можуть викликати фрагментарне усвідомлення власних дій [6].

На думку В.К. Грищука, психічне ставлення особи при вчиненні цього злочину характеризують дві особливості:

- 1) його вчинення обумовлене емоційною напругою, викликаною вагітністю і пологами та психічними процесами, що їх супроводжували (зокрема, сімейним конфліктом, подружньою зрадою, матеріальними та іншими соціально-побутовими негараздами);
- 2) тимчасовий психічний розлад послаблює здатність матері усвідомлювати свої дії та керувати ними, у зв'язку з чим вона є обмежено осудною.

Якщо ж умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини вчинено із задалегідь обдуманим умислом, у т.ч. за взаємною згодою подружжя, вчинене слід кваліфікувати за п. 2 ч. 2 ст. 115, а за наявності підстав – і за іншим пунктом ч. 2 цієї статті [7, с. 298].

Особливий психоемоційний стан жінки не є обов'язковою конструктивною ознакою цього складу злочину (він чітко не прописаний у диспозиції ст. 117 КК України), але, незважаючи на це, презюмується в кожному випадку вчинення вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини [8, с. 298].

Тому ми підтримуємо думку, що задля правильної кваліфікації умисного вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини та уникнення проблем відмежування цього складу злочину від умисного вбивства малолітньої дитини на практиці в тексті ст. 117 КК України було б слушно закріпити таку важливу ознаку, як наявність психопатичного стану або психічного розладу, який послаблює можливість матері усвідомлювати свої дії та керувати ними під час скоєння злочину, що зумовлює обмежену осудність матері.

1. Конвенція про права дитини ООН : міжнародний документ від 20.11.1989 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

2. Хашев В.Г. Проблемні питання кримінальної відповідальності за умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини / В.Г. Хашев // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2015. – № 2. – С. 238-244.

3. Павленко Т.А. Кримінальна відповідальність за вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини / Т.А. Павленко // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. – Харків, 2011. – № 17. – С. 157-164.

4. Запорожан В.М. Акушерство і гінекологія : у 2 кн. – Кн. 1. Акушерство. / В.М. Запорожан. – К., 2000. – 432 с.

5. Інструкція з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості, затверджена наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29.03.2006 № 179 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

6. Шевченко О.В. Кримінальна відповідальність за вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Шевченко Ольга Вікторівна. – Х., 2011. – 216 с.

7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 9-те вид., перероб. та допов. – К. : Юридична думка, 2012. – 1316 с.

8. Остапенко Л. Правова оцінка причетності до вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини / Л. Остапенко // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 6. – С. 128-131.

Школа Сергій Миколайович
доцент кафедри адміністративного
і кримінального права
Дніпропетровського національного
університету імені Олеся Гончара
кандидат юридичних наук, доцент

СУСПІЛЬНА НЕБЕЗПЕЧНІСТЬ НЕЗАКОННОГО ЗБАГАЧЕННЯ

Факт визнання незаконного збагачення суспільно небезпечним явищем та злочином, а також встановлення за нього певного покарання є репресивно-правовим реагуванням держави на болюче для неї та суспільства заподіяння шкоди найбільш важливим благам. Цими благами є відносини, які забезпе-